

ПРЕОБЛИКОВАЊЕ СФЕРА ЕКОНОМСКОГ, ДРЖАВНОГ И РЕГИОНАЛНОГ УТИЦАЈА НА БАЛКАНУ

Резиме: У раду се указује на преображај досадашњег тренда доминантних сфера утицаја у региону Балкана, а посебно на територијалном простору Србије и цјелине Српских земаља. Посматрају се економски и шири државни и регионални аспекти. Јачаће зона утицаја Русије.

Кључне ријечи: Русија, Исток, Балкан, Србија, економија, државе, региони, узроци, промјене.

ПРЕТХОДНА ОПШТА РАЗМАТРАЊА

Предмет, домет, циљ и сврха рада јесте указивање на преображаје, трансформације и промјене у досадашњем току економских и, на овој основи, ширих државних и друштвених кретања, на Балкану и шире. Прецизније, у погледу просторне димензије посматра се посебно Балкан и Србија и српске земље у цјелини, повезано са вјековном, историјском и традиционалном улогом Русије на овим просторима. У домену временске одреднице имају се у виду токови: 1. прошлости; 2. садашњости; 3. будућности, као и њихова повезаност. На простору Балкана догодиле су се сурове, тешке дезинтеграције, ратна разарања и пустошења.

У литератури, приказима се истиче досадашња и већ пролазећа полумиленијумска доминација запада и западне цивилизације у свјетским релацијама. Доминација моћи поступно и неумитно помјера се Истоку и источној цивилизацији. Русија постаје велика свјетска: а) економска, б) политичка; в) војна сила. Кина избија на прво мјесто у свијету по укупној економској снази која је (са материјалног и осталог аспекта посматрања) подлога шире државне и друштвене моћи. Јапан је постигао огромне економске и посебно индустријске успјехе и др. Духовност је снажани стимулативни фактор научно-техничког прогреса, напретка.

Српске земље, у цјелини, пролазе кроз тежак период у својој историји, имајући у виду и претходне, трагичне, наметнуте догађаје и кретања, крајем прошлог вијека и нестајање и разбијање бивше југословенске државе. Ово је, посљедично, услиједило након распар-

¹ slobodan.bracanovic@pr.ac.rs

чавања великог СССР-а. Балкан је био средиште крвавог вјерског, етничког и грађанског рата. Ови догађаји били су тешко предвидиви или непредвидиви, а изазвани су рушилачким ударима запада. На западу, идеолошки, говори се о „источним „варварима“, „злочинцима“ и „нижој раси“. Ово је посљедица и израз све оштријих, сложенијих, кристалисанијих и многобројнијих противрјечности, конфликтности, несклада и диспропорција, наравнотежа и дебаланса у свијету, између држава, народа и нација, „раса“, јаких и слабих, богатих и сиромашних, развијених и наразвијених, селективне и пристрасне примјене „слободе, права, и демократије“ и др. Антихришћанске групе и групације сукобљавају се посебно са Источним православљем, гдје су им посебно „трн у оку“ Русија и Србија. Балканско полуострво увијек је било историјско експлозивно „буре барута“. Повезано са овим, постоје различите актуелне и акутне државне, територијалне, геополитичке и духовне дилеме, размимоилажења, дивергентни циљеви, стремљења и интереси. По макијавелизму, „интерес је покретачка снага историје“. Доктрине марксизма и либерализма, или новог неолиберализма посебно остављају трагове у прошлости и садашњости, са својим погубним, разорним и далекосежним посљедицама. Двадесети вијек обиљежје је безбожности (атеизма), са националним и државним противрјечностима, конфликтима, сукобима и крвавим ратовима, посебно свјетских размјера, у којим се ми, Срби, сатанизујемо и приказујемо као наводни изазивачи у новом, западном, прекрајању токова свјетске историје.

У раду је тежиште економска проблематика, која је повезана и са ширим видицима. Примјењују се верификовани методи: дедуктивне и индуктивне, прогресивне, регресивне и комбиноване, историјске, филозофске, логичне, компаративне и остале анализе (Стојадиновић, 2003: 139-253).

БЛИЖЕ ЕКОНОМСКО-ДРЖАВНЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ

Историјски посматрано, са свјетске географске карте (1991. год.) непредвиђено и трагично нестао је велики СССР, као једна од највећих, свјетских сила и поред огромних расположивих: а) природних; б) материјално-техничких; в) кадровских; г) војних, конвенционалних, нуклеарних и свих осталих потенцијала. Тешко је поремећено и изгубљено је раније успостављено неопходно стање ка равнотежи односа снага у свијету. Посљедично, бивша југословенска држава од стране запада, тј. римокатоличке цркве Ватикана, Њемачке и САД-а (почетком 90-их година) раскомадана је, распарчана и разбијена.

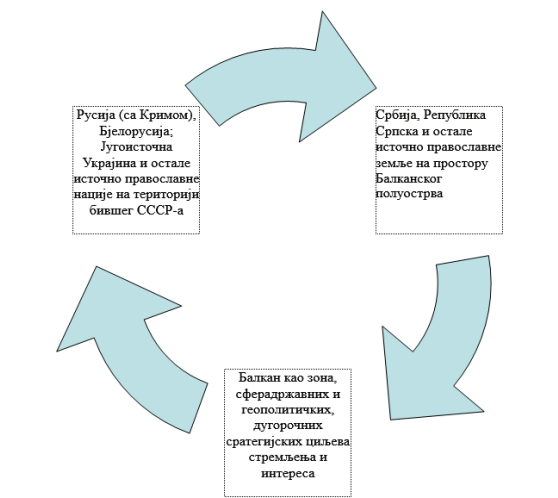
Са теоретског аспекта (земаљска) држава представља укупност механизма, институција, инструмената, административно-политичких, управљачких, извршних и других органа, са апаратом физичке и остале принуде. Као административни апарат није идеална, савршена. Ближи и конкретнији је појам отаџбина. Прецизније, отаџбина нам је дата као Божји дар, у циљу и сврху континуираног историјског

националног битисања на својим (а не туђим) просторима. Успони и падови, као и стања стагнације, неминовни су у овом земаљском животу. Заборављање отаџбине у обухватима државе узроковало је националне и државне катастрофе. Губио се народни и национални дух и издавала своја отаџбина. Народни, или конкретније, национални дух сачињава идејну, идеолошку и моралну снагу и моћ државе, која је неупоредиво јача од конкретне, непосредне, физичке и материјално јачине (Нарочницка, 1999: 323–343).

У историји, комунисти, бољшевици у Русији, покушали су уништити, ликвидирати хиљадугодишњу руску историју (до 1917. године). У Великом отаџбинском рату (1941–1945. год.), међутим, обновљен је, удахнут темељни дух националног јединства. Исто тако, нови „бољшевици и либерали“ покушали су укинути руску (од 1917. год.), као и српску историју (од 1945. год.). На рушевинама претходних држава, СССР-а и СФРЈ, сада се формирају мегаломански, непријатељски, католичко-исламски и др. геополитички пројекти, који покушавају да Русе и Србе распарчају и раскомадају, одузму им улогу субјекта свјетске историје и додијеле им улогу пониженог и пуког објекта. Постоје и настојања „жртвовања“ своје отаџбине у интересима туђих, универзалистичких, глобалистичких, посебно западних програма и пројеката. Разбијене су илузије и заблуде о западним пријатељима и савезницима.

На почетку трећег миленијума нужно је да се учимо на догађајима, процесима, као и грешкама: а) ближе и даље историјске прошлости; б) као поукама за садашњост, и в) оријентирима ка долазећој, ближој и удаљенијој будућности временског хоризонта. Међутим, нажалост, много пута смо доказано поновили исте или сличне историјске грешке и показали недопустиву, несхватљиву и погубно посљедичну наивност са великим жртвама у критичним и најтежим временским периодима историјских раскршћа. На грешкама се учи.

Слика 1. Историјско-традиционална, духовна и друга повезаност Источног православља:

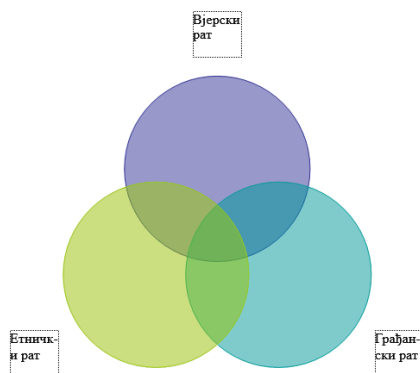
Национални интереси теже да се препусте забораву, јер ми, Срби, у приличној мјери склони смо гријеху потпуног или дјелимичног и историјског заборава. Ово је био и разлог кобног, погубног понављања многих историјских грешака са огромним људским губицима.

На тзв. „глобалној“ сцени појављују се „нова мишљења, идеје и прогресивни реформаторски трендови“ утемељени на глобалистичким, империјалним, освајачким и хегемонистичким категоријама као „владавине људских, демократских слобода и права“ и сл.

Римокатоличка црква, Ватикан и запад, посебно САД и Њемачка, и у скорој историји и данас показују своју разбијачку улогу у крвавим догађајима на просторима раздробљене бивше државе Југославије. Запад нас Србе дугорочно стратегијски и краткорочно тактички, сабија у геополитичке зоне, са прецизно нацртаним контурним обрисима: 1. Југославија је неповратно избрисана са географске карте Европе и свијета; 2. трасира се „зелена“, исламистичка трансферзала, коридор, преко подручја Балканског полуострва; 3. Срби се сатанишу, парцелишу и прогоне и са свог територијалног копно и од излаза на појас морског простора; 4. Источни православци (Словени) покушавају се фрагментисати, раздробити и уништити у новом налету исламистичко-фундаменталистичког и нарочито израженог турског таласа и др. Српска земља била је прва на разорном и рушилачком удару (бомбама, ракетама, „забрањеним“ радиоактивним оружјем и др.) у већ програмираном походу на Исток.

На примјеру Русије (фактичке наследице бившег СССР-а) трасирају се (старе) и нове контуре. У овим диметима релевантна је дугорочна политика, стратегија и план: линија, лук, кордон Балтичко-црноморске уније, одвајање од Црног мора и (ранијег) византијског подручја турско-исламистичким појасом до Кине, који пролазом преко Кавказа, Поволожја и Татарстана цијепа Русију од Каспијског басена и ослањајући се на Урал, отцјепљујући Московску област од Сибира и Далеког Истока и др. (Нарочница, 1999: 325). Имам у виду раније историјске пројекте (Наполеона и Хитлера). Циљ је преузимање огромних руских природних богатстава. У бившој држави СФР Југославији, након њеног рушења и разбијања, избио је најсуровији рат.

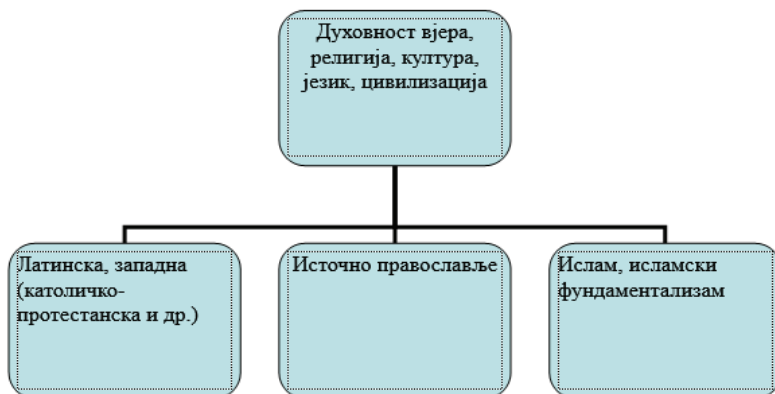
Слика 2. Суштинске детерминанте рата на територији, сада бивше југословенске државе:

На западу трагични догађаји крајем претходног вијека (1991–2000. год.) означавају се као „освета за комунизам и његова зла и освајачке претензије“. Али ово је лицемјерност и цинично камуфлирано понашање запада. Комунизам је био једна од: општих и посебних теорија, доктрина, идеја и идеологија, филозофија, социологија, као и економско учење; механизам и инструментаријум и др. одређеног слоја друштва. Маркс је западни теоретичар који није нарочито стран западу, укључујући и његовог сарадника и помагача Енгелса. Марксистичко учење у Русији реализовао је умјешни и вјешти тактичар и оперативац Лењин.

Поред овог посебно српска и руска источна православна историја, западном и исламистичком доктрином, покушава се омаловажити, понизити, фалсификовати, поништити и уништити; уколико није могуће физичким средствима, тада другим расположивим, политичко-дипломатско-пропагандним методама и прикладним начинима и моделима. Стреми се разарању и дробљењу (сегментацији) источних православца, првенствено Срба и Руса. Промовишу се глобалне универзалистичке теорије, идеје и идеологије САД о „свјетској доминацији рада“, „глобалном дому“, „једнаком, праведном, демократском и хуманом свијету и владавини људских слобода и права“ и др. Супротстављање овим идејама водиљама и идеалима проглашава се за „тоталитаризам, хегемонизам, нацифашизам“. Формира се Сјевероатланска војно-политичка алијанса на Балканским границима, али све ближе и руским границама. Ранија противтежа је нестала (Варшавски уговор). На Балкану (и поствизантијском регионалном простору) сударају се суштински различите вјере и цивилизације: а) источна православна; б) западна латинска; в) исламско-фундаментална.

Слика 3. Сукоби разних вјера, култура и цивилизација на поствизантијским просторима:

Берлинским конгресом (послије руско-турског рата 1876–1878. год.), са кључном великом улогом и људским и осталим жртвама Русије, остварена је државна независност балканских православних народа. Међутим, глобални стратегијски циљ западних држава у прошлости, садашњости и будућности јесте спрјечавање да се у стратегијском средоземном појасу обликује снажна српска православна др-

жава са сасвим независним националним и државним духом. Робовали смо укоријењеним и прошлим заблудама „западног савезништва“.

Србе и Русе повезује иста, или слична, историјска судбина. Покушава се од стране запада, идејно и идеолошки, доктринарно растакати и еродирати историјска и национална држава и постићи денационализација, под привидом и маском лажне и обмањивачке „великодржавности“. Западна стратегија обухвата просторе и републике које су се насилно и у крви отцијепиле и никада историјски фактички нијесу имале своју државу (нпр. Словенија, Хрватска и др.). Истовремено, исходишним источно православним народима или прецизније нацијама, Србима и Русима, одриче се право на формирање сопствене и јединствене државе.

Крајем прошлог вијека на Балкану и развалинама разрушене, унутрашњим и повезаним спољним фактором, бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), државе значајне у европским размјерама, настао је сукоб, конфликт и рат, који није непосредно и (или) посредно, угрожавао ни једну од западних земаља. Против нас, Срба, под маском, плаштом, површинском, видљивом појавом помоћи, подршке и миротворства и покровитељством свјетског жандара и судије САД дигао се (у незапамћеној хајци) читави запад. Исламски свијет солидарисао се и подржао босанске муслимане. Овдје је ријеч о исходишним, најдубљим противрјечностима, нескладима и диспропорцијама, „трењу“, конфликтностима у државним, територијалним, идејним и идеолошким и геополитичким стремљењима, а не о формалним и формалистичким, војно-политичким савезима, групацијама и интеграцијама. Коришћена су и многа маркетиншка средства, масовне медијске пропаганде.

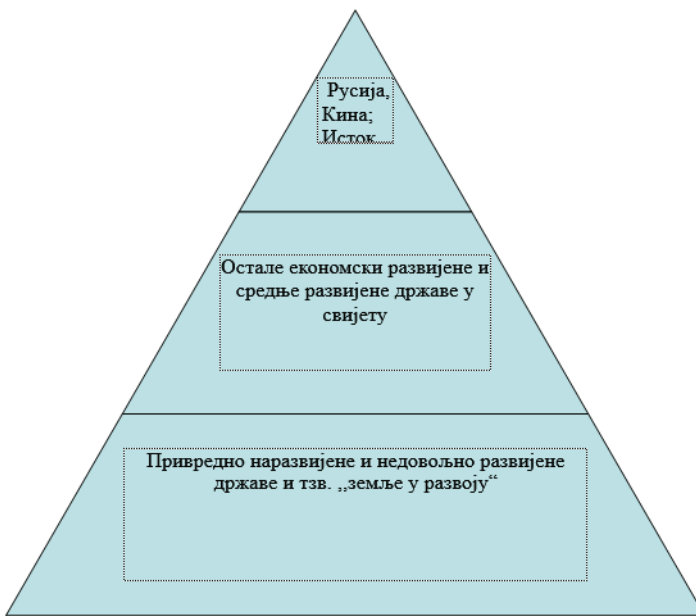
Слика 4. Међузависне, међуусловљене и међуузрочне релације „новог свјетског поредака“

Ми, Срби, пропагандно смо проглашени за „злочинце“ и маркетишки лажно сатанизовани као наводни „зликочачки, геноцидни народ“ и понижавани као „нижа раса“. Логично, нација, као укупност духовних, историјских, традиционалних, територијалних, економских, културних, језичких и др. одредница не идентификује са појмом, углавном, просторне, физичке, физиолошке и поријеклом, „расе“. На бази повезаних хегемонистичких; католичко-протестантских и исламистичких фундаменталистичких узрока, мотива и разлога: а) дугорочно, перспективно, стратешки, и б) краткорочнијом текућом, оперативном тактиком; ми, Срби, треба да нестане са својих историјских, традиционалних, вјековних (а не туђих, освојених и окупираних) територијалних простора, рејона и огњишта. Код нас, источних православних хришћана, постоји морална (етичка) детерминантна одредница ка жртвовању и саможртвовању. Запад је лицејерно, вјешто и умјешно, користио и експлоатисао ова карактерна национална обиљежја, посебно код Срба и Руса (Нарочница, 1999: 326). Ово су одреднице два свијета. Фаворизује се у сржи прагматична, утилитаристичка, хедонистичка доктрина, пракса.

Са филозофског становишта (тј. у складу са најопштијом науком о основама људског постојања) ниједан агресор не успијева, посматрано у дугом временском хоризонту. Сва земаљска царства пропала су и нестала, како се стално доказује у свој историји цивилизације.

Слика 5. Измијењени, преобразени процеси и тенденције нове регионализације свијета:

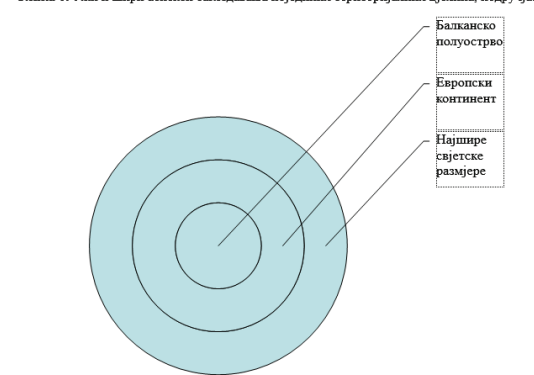
Кроз посебну призму, сочиво, од стране запада посматрају се и појавно подржавају код нас либералне и неолибералне (про)западне структуре. У овим унутрашњим елементима запад проналази ослоњце свог политичког и осталог дјеловања, који се користе према потреби.

Одредбе и норме међународног права не важе за Србе, прецизније, према нама Србима, примјењује се „право силе и принуде“. Али „коме закон лежи у топузу / трагови му смрде нечовјештвом“, каже српски мислилац, филозоф, пјесник, владар и светитељ Његош. Постоје двоструки или вишеструки „критеријуми, мјерила, нормативи и стандарди“. Ово се практично непосредно и јасно доказало, првенствено у рушењу великог СССР-а, а убрзо и СФР Југославије. Успјешно је креиран, подржан, финансиран и примијењен западни, насилни, хегемонистички, разбијачки, тзв. „демократски, хумани и слободољубиви“ сценарио.

Територијални интегритет и суверенитет укупности, цјелине, бивше државе СССР-а и СФР Југославије, а не појединих њених дјелова, република, гарантовале су формалистички све државе чланице (нпр. оснивачи Уједињених нација, потписнице тзв. „Хелсиншке повеље“ и др.). У овом примјеру остварена је одредница и начело о мирној трансформацији граница. Али на супротној страни постигнуто је да друге територије (на пример, Украјине, Грузије, Молдавије, Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Македоније, Црне Горе и др.) не примјењују суштинске преображаје. Унутрашње административне границе проглашене су за међународне, неприкосновене и овдје је и испоштовано правило неповредивости граница. Критеријуми и мјерила која се не примјењују у свим случајевима, већ само у појединим ситуацијама када одговарају циљевима и интересима неке (сјевероатланске) стране и групације не могу представљати објективне критеријуме и мјерила. Административне, вјештачке (бивше југословенске тзв. „авнојевске“) границе постале су границе крви и рата. Ове унутрашње границе у Југославији вјештачки је цртао према политичким интересима тадашњи тоталитарни и комунистички режим са бившим предсједником Државе (Нарочница, 1999: 326-327).

Регионе, субрегионе, рејоне, просторе посматрамо у систему концентричних кругова.

Слика 6. Ужи и шири аспекти сагледавања појединих територијалних цјелина, подручја:

Запад примјењује крајње либералну, или неолибералну, али и селективну концепцију демократских права човјека на живот и егзистенцију. Одбрана територијалног суверенитета, независности и интегритета државе оружаном силом или нужност војног, оружаног ослобађања својих окупираних територија у периоду рата доводи се под „демократску“ сумњу и недопустивост, наглашено, само за поједине народе и нације, државе. САД и НАТО пакт у војни конфликт на територији бивше Југославије ступили су на страну хрватско-ушашких и муслиманско-исламистичких групација. Остварен је глобални тероризам грандиозног обима, како је било и нпр. бомбардовање Ирака, затим ратни конфликти у Либији, Сирији и др. Принцип мијешања (а не „немијешања“) у ствари слабијих долази до пуног изражаја. Кристалише се право јачег, силе. Моћни и изазивају конфликтности у свијету.

Исламски фундаментализам ствара нове покретачке силе и освајачке претензије на плановима ерозије Русије и Србије. Русија је најјачи и најважнији геополитички и историјски субјект у региону Евроазије. Реализује се геополитичка идеја, формирања појаса „исламског лука од Јадранског мора до великог кинеског зида“. Или, на другој страни, обликује се и кристалише будућа дугорочна стратегија постајања „Црноморско-кавказско-каспијског лука“.

Предстоји бескомпромисна борба за расподјелу и прерасподјелу огромног пространства и територијално највеће свјетске државе, бившег СССР-а. На Балканском полуострву, по схватањима западних држава, преко ријеке Дрине, протежу се границе два свијета. Исто тако угрожен је војностратегијски биланс и баланс у Средоземљу, као и сви субјекти са Кавказа и иза овог, планинског простора, оријентисани ка матици, Русији (Нарочница, 1999: 327).

Турска никада није напустила идеју водилу историјског осветништва, које је базна подлога турског политичког и државног мишљења, идеја и идеологија. Турске политичке организације (нпр. из Истанбула) објавиле су географске карте на којима су Новорусија, Кавказ, Крим, Грузија, Јерменија, половина простора Балканског полуострва укључени у територију Турске. Од Турског простора у правцу Поволожја постоје циљни стратешки дугорочни исламистички фундаменталистички оријентир. Турска је, на пример, извршила окупацију грчке територије, Кипра (1974. год) са економском, политичком и војном помоћи Сјевроатланске алијансе, чија је Турска и чланица. Турски добровољци учествовали су у рату у бившој Босни и Херцеговини на страни босанских муслимана. Турска охрабрује прапагандом шиптарске сепаратисте на српском Косову и Метохији, као и српској Македонији.

На путу запада сада се налазе: Украјина, Бјелорусија и остали посебно источни православни простори бившег СССР-а. Већ је распарчана заједничка и јединствена српска држава и одвајањем Македоније, а затим Србије и Црне Горе. Лењинистички принципи су остварени: „права народа на самоопредјелјење до отцјепљења“ и уграђивања националне политике у основе држава и подјела држава без којих не

би постојале многе новоформиране државе, које никада историјски нијесу постојале, као нпр. Словенија и Хрватска. Основни конститутивни народи бивших држава СССР-а и Југославије, Руси и Срби, на мети су агресије и денационализације (Нарочница, 1999: 327–330). Након Србије на пројектованом удару налази се сама Русија.

Запад нас не познаје с обзиром да му је страна и неприхватљива: а) источна православна хришћанска вјероисповијест; б) обиљежја националне свијести (која је блага, правична, неформална, пожртвована); в) источни и јужнословенски руски и српски језик и др.

Западном политиком тежи се показати да је „глобализација“ неумитни и објективни процес, чији покушај спречавања представља тоталитаризам и фашизам. Говори се о „интернационализацији друштвено-економског живота и свеопштој мотивисаности за отклањање проблема и дилема“. Ово је појавна, површинска страна ствари. Суштина тзв. „глобализације“ јесте угрожавање државног и националног суверенитета и интегритета и диктатура глобалних наднационалних инструмената и механизма као реализација креиране политике САД која је непријатељска према сржи националне државе и отаџбине. У процесу „глобализације“ величају се имагинарни, непостојећи мондијалистички концепти и пројекти: „општечовјечног, интернационално-класног, хуманистичког, космополитског грађана свијета“. Неопходно је у временском континуитету јачати суштинске националне и државне одреднице, посебно у смислу отаџбине. Примаран је дух, па материја. Марксизам је поставио погрешно материју као примат. Велики број (милиони) Руса (на простору бившег СССР-а) и Срба (у Хрватској, Црној Гори, Македонији и др.) налазе се у туђим државама, а на својој су земљи. Обнављања бивших држава, тј. СССР-а и Југославије, беспредметна су, бездржавничка и узрокована прљавим политичким интересима. Нужно је уједињење и код Срба и Руса и постизање јединственог, чврстог и компактног националног и државног интегритета и суверенитета. Повезивања су могућа у другом, али више никада у државном смислу. Досадашњим државама, да поновим, користили су се народи који никада историјски нијесу имали своје државе, а са плаћеном цијеном огромних људских жртава и материјално-техничке штете конститутивних домаћинских нација, тј. Срба и Руса. Источна православна хришћанска вјера нас је створила као нацију на својој земљи и отаџбини коју бранимо (Нарочница, 1999: 340).

ПОЈЕДИНИ ДАЉИ ИСТРАЖИВАЧКИ АСПЕКТИ

Многоструки су и сложени токови, облици и видови историјских веза Србије и Русије. Објективно истраживање и анализа указују на кристалисана основна и најважнија обиљежја.

Слика 7. Повезаност Србије и Русије у историјским временима, данас и у будућности:

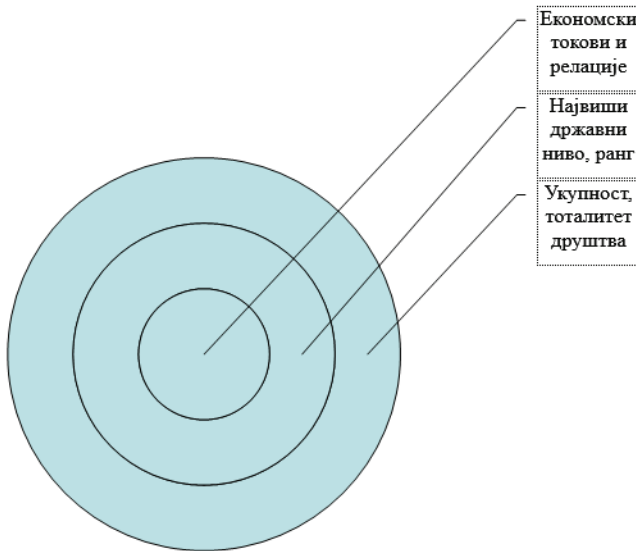

Историјском анализом у времену 19. вијека настали су национални ослободилачки устанци Срба против турских освајача. У овом периоду Русија је ушла у рат са Турском (1806. год.). Поред овог, Русија је настојала да уједини православне народе и у борби против Француза (Наполеона). Реализована је војно-техничка и технолошка подршка и помоћ српским борцима, у оружју и стручњацима за војну обуку. У овом временском интервалу Русија има великих успјеха у наведеним ратовима. Стратегијска позиција Русије на Балканском полуострву све је наглашенија и јача. Циљеви Русије комплементарни су са стремљењима националних и ослободилачких битака српског, источно православног народа.

У ово вријеме (половином 19. вијека и 80-их година) Аустрија тежи да оснажи своје позиције на балканском простору. Прецизније, Аустрија примјењује економске, политичке, дипломатске механизме и инструменте за долазак на Балкан, као нпр. зајмове, финансијске трансакције, изградњу саобраћајних, жељезничких пруга, царинске савезе и др. Међутим, Русија није губила и слабила традиционално присуство на балканском подручју (Гускова, 1999: 348-349).

У посматраном 19. вијеку обликована је, формирана и изграђивана историјска, традиционална и културна повезаност Срба и Руса. Традиција се учвршћивала на различитим хијерахијским нивоима субординације и организације, конкретније: а) привреде; б) државе и в) друштва. Различити политички спољни, екстерни ефекти, нијесу никада елиминисали везе.

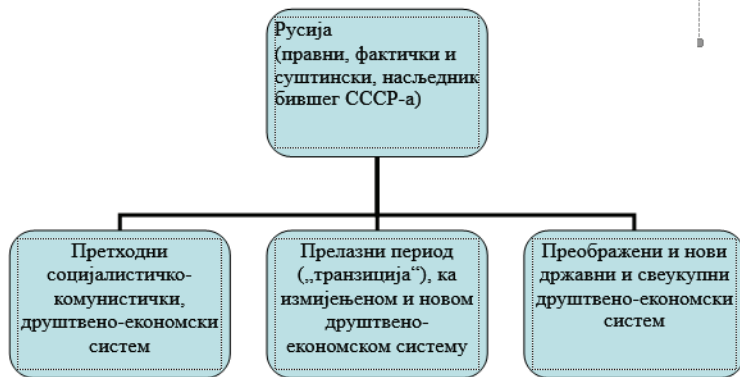
Слика 8. Нивои и ранг повезаности економске и шире државне сарадње Србије и Русије:

Историјски посматрано (економска тематика квалитетна је и није сувопарна уколико је обухваћена у историјском контексту), релације повезаности Србије и Русије развијале су се у сложеним, неједначеним и комплексним степенима, облицима и видовима. Унутар српске политичке интелигенције и елите постојала су често политичка сукобљавања, неусклађености, противрјечности и конфликтности. Долазили су до изражаја и интереси других и западних држава на Балкану. Постојале су различите могућности Русије која се налазила у стањима: 1. рата; 2. борбе; 3. политичко-дипломатског наступања и сл. Русија, историјски, увијек је присутна на Балкану и у Србији. Поред економске сарадње развијана је и мрежа политичко-дипломатских, конзуларних органа и представништава. Русија је на овај начин одржавала позиције и становишта о разним питањима: а) економском развоју; б) међустраничким ставовима; в) односу кнеза или краља и опозиције и сл. Настојала је да заузима уравнотеженији, балансиранији курс, према стабилизацији токова унутар државе, друштва и у спољној политици и дипломатији. Примјењивани су политичко-дипломатски маневри и оперативна текућа тактика како се не би изгубио регион јаког традиционалног утицаја, тј. Балканско полуострво. Западне државе настојале су и тада, као и у данашње вријеме, да не дозволе и не омогуће јачање утицаја Русије на Балкану, већ, насупрот овоме, да запад контролише балканске територије, процесе и токове. Али утицај и дјеловање Русије, историјски посматрано, јачало је у континуитету на простору Балкана. Побиједила је, нпр. у руско-турским ратовима (крајем 19 вијека), доводила је и у тадашње вријеме (као другим поводима и сада) Русију у стање и ситуацију дипломатске изолације, али Русија је бранила и снажила свој приоритет, интегритет и ауторитет на тежишном и важном подручју Балкана (Гускова, 1999: 349–353).

У овим доменима и донетима истражујемо објективне историјске чињенице. Ове чињенице налазимо и користимо у релевантним истраживачким областима. Тежимо: 1) уочавању; 2) схватању; 3) разумијевању; 4) тумачењу; 5) објашњавању историјских и посебно привредних и економских процеса. У комплексним сферама постоји и историјско заједничко развојно искуство. Смисао значења, проблеми и чињенице које се могу примјерено научно методолошки; квалитативно, као и квантитативно (и статистички) сагледавати доводимо на ниво и ранг претпоставки и њихових верификованих јасних доказа.

Слика 9. Токови у Русији; од претходног ка савременом друштвено-економском систему:

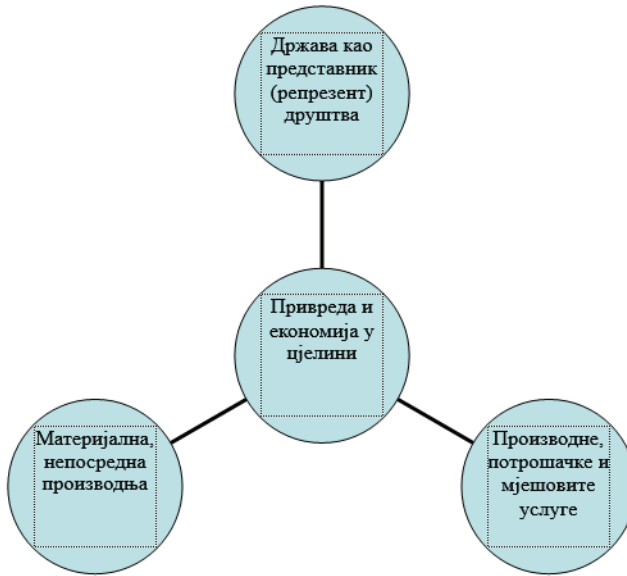

Догађаји на просторима бивше, и од (у првом реду) стране запада, разбијене државе СФР Југославије сада се покушавају замајцем, ланчано, спирално пренијети („домино ефекат“, „ефекат угледања“, „демонстрациони ефекат у развоју“) и на велику Русију. Наиме, ријеч је о: а) интернационализацији и екстернализацији противрјечности и конфликта, без воље и већинске подршке народа или, конкретније, нације; б) непостојању законске и правне основе подлоге у реализацији докумената, уговора, споразума, договора и трансакција; в) политици лицемјерних, дволичних, двојних критеријума, мјерила, норматива и стандарда; г) наметању „демократског, хуманог“ права силе, јачег, моћнијег и „топуза“ и др. Већ сам констатовао у продору САД и НАТО пакта на Исток, испријечила се, у првој линији одбране, српска земља (90-их год. претходног вијека). Ово доказују догађаји у Грузији, Украјини и др.

ПРЕЛАЗНЕ И ОСТАЛЕ ОДРЕДНИЦЕ

Русија у прелазном периоду, тзв. „транзиције“ држава, поновно је неминовно ојачала и постаје у временском континуитету све јача. Обиљежја либералне и неолибералне економије наметнуте по западним моделима и методима, оправдано су, на вријеме напуштена.

Слика 10. Повезаност система и подсистема; економске основе и државне надградње

Стратегије средњорочног и дугорочног привредног развоја у Русији заснивају се на посебностима, специфичностима и упоредним, компаративним (природним стеченим и комбинованим) предностима, као бази, конкурентних тржишних и осталих преимућстава. Рационално је, сврсисходно и нужно омогућити адекватно, ефикасно и ефективно функционисање, развијање и јачање државног механизма и апарата; (већ сам поменуо) схваћеног као укупност (тоталитет) државних, управљачких, усмјеравајућих, регулаторних, економских, политичких и војних институција (установа) и структура. Држава не „одумире“; она у временском континуитету постоји и (посебно у неповољним привредним токовима) јача.

Ово конкретно подразумемијева да је нужно постојање снажне, чврсте и ауторитарне државе у Русији, како би стратегија и корјените структурне трансформације биле ефикасније и ефективније. У овом контексту рационално је и наглашено развијање организацијског реда, рада, радне и техничко-технолошке дисциплине, мотивисаности и појединачне одговорности.

Државна регулација, на пример, административно-техничка контрола и нивелација цијена је нужност, нарочито код високополаризованих грана (нпр., природних и формираних монопола и сл.) и кориговања релативних сразмјерних цијена (просјека цијена различитих производа). Стихијско преношење ширих и свјетских трендова, као нпр. нивоа и сразмјерних релација свјетских цијена на економски простор Русије доказало се (историјски) као несврхисходно и са погубним ефектима за привредне и тржишне токове. Русија на основи властитих критеријума и мјерила, посебности и специфичности, упоредних и конкурентних предности, нужно мора бити тежишно оријентисана; у првом реду на унутрашње тржиште. Економски је велика и

самодовољна земља. Прецизније, може да опстане и без интеграција са спољним окружењем.

У домену спољних економских и државних кретања, геостратешка оријентација Русије и традиционална сфера, зона, циљева и интереса јесте и Балканско полуострво и Србија У стратешком погледу, Русија није једино сировинско-огрјевни додатак осталог развијеног дијела свијета, али природна и енергетска богатства објективно моћан су ослонац будућег дугорочног привредног развоја. Развијаће се пољопривреда, прерађивачка лака и тешка индустрија и финализација производње, саобраћајни, телекомуникациони и остали инфраструктурни системи, наука и висока интензивна технологија, са обухватом војне (конвенционалне, нуклеарне, ненуклеарне и сл.), космичке технологије и др. сфера (Богомолов, 1998: 33–37).

Русија се налази у „постранзиционом“ периоду. Западно, „потрошачко друштво“, обиљежја ерозије и кризе морала, у силазној је фази. Након доласка на „врх планине (1991. год.) нема се куда него низ планину“. Настају нови центри источне економске моћи у свијету, посебно Кина, као (незванично и званично) водећа свјетска економска сила и др. (Анђелковић, 2011: 886–900). Полумиленијумска доминација западних, атланских и сјевероатланских држава се завршава. Обликује се и настаје измијењени, трансформисани и нови глобални, геостратешки и државно-политички значај земаља истока Евроазије, тј. Русије, Кине, Јапана и др. Постојећи свјетски финансијски систем пропада и формира се нови. Привредне и финансијске сфере указују на продор земаља Истока. У компаративној анализи у САД нереално се приказују најважније економске категорије, статистичким обрачунима бруто домаћег (умјесто националног) производа, укључујући разне махинације (нпр., у оквирима реалних зарада, закупнине, стамбеног фонда, обухвата кредита, зајмова, у величини БДП-а и др.) (Булатовић, 2011: 125–129).

ЕКОНОМСКИ ТОКОВИ У СРБИЈИ

Својим тежишним и централним геостратешким положајем на транзитном Балканском полуострву, Србија остварује економски и шири значај на овом простору. У овом контексту сагледаваћемо досадашње токове и трендове спољашњих, директних, инвестиционих улагања.

Табела 1. Инострана директна улагања у Србији у обухваћеном периоду (у милионима евра):

Ред./бр:	Елементи	2001.	2006.	2011.	2014.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	СДИ	184,1	3.322,6	1.826,9	769,5	11,63

Извор: Министарство финансија Републике Србије, Билтен јавних финансија, септембар, 2014. Показатељи инвестиција за 2014. год., односе се на интервал: јануар–август.

Уочава се силазни тренд величине (опсега) иностраних нето инвестиционих улагања, у Србији, у досадашњем анализираном временском периоду, као последица кризе западне економије. Постоји велики простор за појачану интензивну инвестициону активност држава Истока, првенствено Русије, Кине, Јапана и др., чије привреде и укупне економије нијесу у кризи, упркос неповољним ефекатима који се преливају из других држава захваћених кризом, усљед савремених токова повезаности. У контексту релација Србије и Русије актуелан је инвестициони пројекат гасовода („Јужни ток“) са великом вриједношћу (од близу 2 милијарде евра), који је блокиран усљед економских, политичких и др. санкција уведених Русији од стране западних земаља; поводом војно-политичке ситуације у југоисточној Украјини, која је руска земља, као и нужне контраблокаде Русије. Од уведених санкција штету и последице највише подносе западне земље (губици се процјењују на износ од 50 милијарди евра, са тенденцијом даљег раста). Извоз Србије у Русију експанзивног је кретања (Миленковић, 2013: 57-97).

У домену економске сарадње Србије и Русије постоје многи простори и могућности, као нпр.: 1. пољопривреда (у ширем смислу); 2. саобраћај; 3. енергетика и остала инфраструктура; 4. грађевинарство; 5. савремена техника и технологија и др. Како сам већ истакао, простор Балкана историјски је и традиционално, била и остала, зона геостратешког, геополитичког и посебно економског интереса за Русију. Најважније, централно мјесто у овој стратешкој оријентацији има традиционални савезник Србија као суштинска сила на Балкану.

Није одржива претходна вишесмјерна политик, тј. и: Русија, Исток и САД и Европска унија.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

У западном и прозападном грађанском друштву масовних потрошача човек се деградира и своди на улогу пуког, непосредног објекта (умјесто субјекта) и посједника најважнијих материјалних добара. Материјална средства и новац, добит (профит) јесу важни, али не и најважнији у погледу смисла и највиших животних и напредних,

погресивних, цивилизацијских идеја водиља, идеала, мотива, вриједности и битних циљева. У потрошачком друштву грјехови, пороци, неморал, психолошке и остале деформације и сл. приказују се као врлине, предности, пожељне и позитивне особине и у овоме је и погубност наметнуте западне идеологије и друштва савремених конзумерата, потрошача. Материјално и финансијски ситуиран човјек сматра се успјешним у животу и у постизању овог материјализованог прагматичног циља не бирају се најбескрупулознија и најсуровија средства, тј. практично сва су средства дозвољена, макијавелистичким западним постулатима.

Реалност је сфера финансијске, парарелне, виртуелне, нестварне и шпекулативне економије; изван процеса непосредне материјалне производње, гдје се исходишно једино ствара производ, доходак, вриједност, нова вриједност, добит и др. Креирају се финансијске „пиримиде“, „балони“, „мјехури“ који пуцају на шпекулативној и криминалној основи. Ово су доказале: најприје хипотекарна, а касније и дужничка криза у западним државама, посебно САД, гдје буџетски дефицит премашује званично величину годишњег бруто домаћег производа (16 билиона долара). Европска унија исто тако је у економско-финансијској кризи, са примјерима приближавању стања банкрутства (или и самог банкрутства) појединих чланица. „Економије и државе благостања“ трансформишу се објективно у своје супротности.

На примјеру Србије индикативан је традиционално суштински, другачији, домаћински дух у привређивању. Ово се не коси са улогом државе, која нужно треба да омогући функционисање српског домаћинског духа. Пољопривреда и село добијају на значају (Рикаловић, 2002: 195□211).

Формиране криминалне, виртуелне финансијске сфере, улогом механизма државног апарата, нужно је сузбијати и елиминисати у времену тзв. транзиције када су бивши комунисти постали исти или слични елементи, против којих су се наводно борили, тј. капиталисти. Глобализација је процес хегемоније и доминације и поступно прелази у зоне регионализације.

Морал је еродирао и у кризи је дјеловањем елемената система вриједности и циљева западног друштва масовних потрошача. Институција породичне етике и породице као основне ћелије друштва потцјењује се и руши. Развијају се, или покушавају развити, вредносни системи корисности, употребне вриједности, утилитаризма, хедонизма, материјализма. Источне државе Европе и Азије, Русија, Кина и др. различити су свијет исходишних система вриједности и циљева, у неумитном помјерању свјетског тежишта друштвено-економске моћи.

ЛИТЕРАТУРА

- Анђелковић, Петар. [2011], „Домаћинска етика и свјетска економска криза“, Зборник радова, Међународни научни скуп, ЕС-НБЕ [2011], Књига друга, *Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента*, Економски факултет Приштина, Косовска Митровица; стр. 886-900;

- Богомолов О. [1998], „Неки проблеми друштвене трансформације у Русији“, Зборник радова, Међународни научни скуп, *Транзиција пост-социјалистичких привреда – проблеми, искуства, перспективе*, ЦАНУ, Подгорица; стр. 27-37
- Булатовић М. [2011], *Економија и демократија – Држати главу изнад*, Јумедија Монт, д.о.о., Подгорица; стр. 125-129;
- Гускова Ј. [1999], „Русија и Југославија. Историјске традиције и прагматизам новог миленијума“, Зборник радова, Међународни научни скуп, *Југославија на размеђу епоха*, ЦАНУ, Подгорица; стр. 345-353;
- Нарочница А. Н. [1999], „Југославија и Русија на прагу трећег миленијума“, Зборник радова, Међународни научни скуп, *Југославија на размеђу епоха*, ЦАНУ, Подгорица; стр. 323-343;
- Миленковић Д., Толваишис Л., Витошевић Ј. [2013], „Карактеристике спољнотрговинске размјене Србије и Руске Федерације“, Зборник радова, Међународни научни скуп ИПЕС-СР [2013], *Искуства и перспективе економске сарадње Србије и Русије*, Економски факултет Приштина, Косовска Митровица; стр. 57-97;
- Министарство финансија Републике Србије [септембар, 2014], *Билтен јавних финансија*, Београд, www.mfin.gov.rs
- Рикаловић Г. [2002], *Дугорочни економски развој - Начин стварања богатства*, књига 12,
- Економски зборник Српске академије наука и умјетности, Београд; стр. 195-211;
- Стојадиновић Д. [2003], *Основи научног рада*, Економски факултет Приштина, Зубин Поток; стр. 129-253.

Slobodan N. Bracanović

TRANSFORMATION SPHERES OF INFLUENCE ECONOMY, GOVERNMENT AND REGION ON THE BALKANS

Summary: In the work; to point to transformation previous trend dominant spheres of influence in the region Balkans, and special on the territorial space Serbia and totality Serbia countries. Observe to economics and in the broadest governmental and regionally aspects. Become to stronger; zone of influence the Russia.

Key words: Russia, the East, Balkans, Serbia, economics, governments, regions, causes, changes.